

KATARZYNA IGNATOWICZ

ŚWIATOWE DNI ŚRODKÓW KOMUNIKOWANIA SPOŁECZNEGO

Drugi Sobór Watykański zalecił obchodzenie w całym świecie katolickim jednego dnia poświęconego problematyce środków społecznego komunikowania. Szczegółowe wskazania opracowała Komisja Środków Społecznego Przekazu i opublikowała je 14 VII 1966 r. w biuletynie informacyjnym. Od tego momentu dzień ten otrzymał oficjalną nazwę Dies Mundialis de Communicationibus Socialibus - Światowy Dzień Środków Społecznego Przekazu. Ustalono, że będzie on obchodzony w niedzielę - „po Wniebowstąpieniu i przed Zesłaniem Ducha Świętego”. Obchody Dnia powinny być dostosowane do lokalnych warunków i zwyczajów, z zachowaniem jednak podstawowych, wspólnych elementów. Powinny uświadamiać wiernym ich obowiązki w tym zakresie, zawierać modlitwy w intencji prawidłowego działania tych środków oraz „jeśli uzna się za stosowne” - zbiórkę pieniędzy, które mogą być przeznaczone na popieranie inicjatyw w tej dziedzinie. Organizacja obchodów powierzona została - zgodnie z zaleceniem Soboru - komisjom episkopatu do spraw środków komunikowania społecznego; zalecono również, aby wszystkie organizacje parafialne, placówki edukacyjne i organizacje międzynarodowe aktywnie uczestniczyły zarówno w przygotowaniach, jak i obchodach Dni. Każdego roku wybierany jest jeden szczegółowy problem, który staje się myślą przewodnią uroczystości, a także tematem orędzia papieskiego, ogłaszanego co roku na tę okazję.

Pierwszy Światowy Dzień Środków Społecznego Przekazu obchodzony był 7 maja 1967 roku. W orędziu papieskim skierowanym „Do wszystkich, którzy prowadzą działalność na polu społecznego przekazu”, omówiony został wpływ mediów na rozwój współczesnej cywilizacji i kultury, a także ich rola w wypełnianiu misji Kościoła. Oprócz pozytywnych aspektów obecności mediów w życiu społecznym omówiono niebezpieczeństwa, do jakich prowadzi niekontro-

lowany ich rozwój i brak umiaru w odbiorze. Orędzie kończy wezwanie skierowane do wszystkich pracowników mediów, aby świadomie i godnie wypełniali swe obowiązki. To pierwsze orędzie było przypomnieniem głównych tez nauki Kościoła w tej dziedzinie, stosunkowo ogólnym i jak gdyby wprowadzającym do dalszych przemyśleń.

W 1968 roku orędzie papieskie nosiło tytuł: „Środki społecznego przekazu drogą i środkiem do budowy nowego społeczeństwa w braterskiej jedności”. Opierając się na tezach o rozwoju społeczeństwa rozwiniętych w encyklice „Populorum progressio” z 26 marca 1967 r., papież Paweł VI proponuje rozważenie roli, jaką media mogą i powinny spełnić w takim całościowym rozwoju, nie tylko narodów i społeczności, ale i każdego człowieka.

W następnym, 1969 roku na III Światowy Dzień Środków Społecznego Przekazu Paweł VI zaproponował temat: „Przekaz społeczny a rodzina”. W orędziu papież zwraca uwagę na wpływ, jaki media wywierają na życie rodzinne, zmianę obyczajów i upodobań. Powoduje to konieczność rozszerzenia zadań wychowawczych rodziców i placówek edukacyjnych o tę problematykę tak, aby przygotować rodziny do rozumnego, a więc świadomego i odpowiedzialnego odbioru. Przy tej okazji papież zachęca wiernych, a zwłaszcza młode pokolenie, do podejmowania pracy zawodowej w środkach przekazu, gdyż w tych niewątpliwie trudnych zawodach można zdziałać wiele dobrego i dać świadectwo swej religijnej postawy.

Orędzie papieskie z 1970 roku podnosi problem „Środki społecznego przekazu a młodzież”. Papież omawia w nim zmianę, jaka nastąpiła w wychowywaniu: tradycyjne metody w postaci wpływu rodziny, szkoły, Kościoła zostają stopniowo wypierane przez wpływ nowoczesnych mediów. Stają się one źródłem wiedzy i poglądów młodego pokolenia. Wynika z tego wielkie zadanie wychowawcze dla mediów: ukazywać młodzieży autentyczne wartości, uczyć uczciwego i odważnego życia.

V Światowy Dzień w 1971 roku obchodzono pod hasłem: „Środki społecznego przekazu a jedność między narodami”. Orędzie papieskie przygotowane z tej okazji omawiało podziały we współczesnym świecie: polityczne, społeczne, ekonomiczne, które utrudniają zgodną współpracę narodów. Kościół, świadomy tych różnic, chciałby odegrać rolę spoiwa w budowaniu jedności w świecie. Podobną rolę powinny odegrać środki społecznego przekazu, dzięki swojej powszechności i możliwościom. Są one niezastąpionym narzędziem zbliżania się ludzi i społeczności oraz wzajemnego zrozumienia, co jest podstawą autentycznego dialogu.

W następnym, 1972 roku na VI Światowy Dzień wybrano temat „Środki społecznego przekazu w służbie prawdy”. Papież podkreślał w orędziu wspólną odpowiedzialność za prawdę w środkach komunikowania. Obowiązek poszukiwania i szacunku dla prawdy spoczywa na wszystkich uczestnikach komunikacji społecznej, tak na nadawcach, jak i odbiorcach informacji.

„Środki społecznego przekazu w służbie umacniania i propagowania wartości duchowych” - pod tym hasłem obchodzono VII Światowy Dzień w 1973 roku. Orędzie papieskie zachęcało media do oddania światu wielkiej przysługi

poprzez propagowanie dobroci, piękna i prawdy, co pozwoli poprowadzić ludzkość do lepszego świata przyszłości.

Ewangelizacja, czyli niesienie światu Dobrej Nowiny to podstawa misji Kościoła na ziemi. W wypełnianiu tego zadania należy posługiwać się wszystkimi dostępnymi w danym momencie środkami, a więc również mediami masowymi. Problemy te rozważano w 1974 roku w czasie VIII Światowego Dnia obchodzonego pod hasłem „Środki społecznego przekazu w ewangelizacji”. Przy tej okazji papież przypomniał, że misja ewangelizacji świata spoczywa na każdym chrześcijaninie, który daje świadectwo swej postawy w aktywnym uczestnictwie w społecznym komunikowaniu, będąc jego nadawcą lub odbiorcą. Drugim wątkiem wystąpienia papieskiego była konieczność odnowienia metod apostołstwa z większym wykorzystaniem mediów, szczególnie tam, gdzie, z różnych powodów, tradycyjne metody nie wystarczają.

IX Światowy Dzień przebiegał pod hasłem „Środki społecznego przekazu w służbie pojednania”. W swym orędziu i homilii z 11 V 1975 roku papież apelował o autentyczną odnowę duchową pracowników mediów oraz odbiorców, nakładając im do pełniejszego uświadomienia sobie praw i obowiązków w tym względzie. Podkreślał konieczność stworzenia wielostronnych i różnych źródeł informacji, co jest podstawą prawidłowej komunikacji. Wiąże się to z obowiązkiem poszanowania obiektywnych faktów oraz prawidłowej hierarchii wartości, aby móc świadomie wybierać nadawane i odbierane treści.

Orędzie papieskie na X Światowy Dzień w 1976 roku nosiło tytuł: „Środki społecznego przekazu wobec fundamentalnych praw i obowiązków człowieka”. Omawiając te prawa, szczególnie mocno zaakcentował papież prawo do życia, do nauki, do pracy, prawo do narodzin i do rodzicielstwa, a w wymiarze politycznym - prawo do pokoju, wolności i do sprawiedliwości społecznej.

Jedenasty Światowy Dzień Środków Społecznego Przekazu w 1977 roku poświęcono wpływowi tych środków na opinię publiczną. Orędzie papieskie podkreślało opiniotwórczą rolę mediów i odpowiadający tej sytuacji obowiązek świadomego wyboru u odbiorców. Przy tej okazji papież wypowiedział się na temat reklamy. Obok pozytywów tego powszechnego zjawiska wskazał na ogromne niebezpieczeństwa: podporządkowywanie rzeczywistych wartości chęci zysku, nieuczciwość etyczną programów reklamowych, rozbudzanie fałszywego popytu u odbiorców. Te negatywne, a niestety masowe zjawiska powinny skłonić wszystkich do większej odpowiedzialności i kontroli treści reklam.

Bohaterem XII Światowego Dnia w 1978 roku stał się odbiorca środków masowego przekazu - jego oczekiwania, prawa i obowiązki. W orędziu na tę okazję papież stwierdził, że media muszą być podporządkowane służbie na rzecz prawdziwego postępu w świecie i wszechstronnego rozwoju człowieka, czemu ma służyć przepojenie sumień i instytucji zasadami ewangelicznymi. Odbiorcy przysługują fundamentalne prawa do informacji, do szacunku i do krytyki. Prawom tym odpowiadają obowiązki: podawania obiektywnej i kompetentnej informacji oraz stały rozwój kulturalny i duchowy.

„Środki społecznego przekazu w obronie dzieci w rodzinach i społeczeństwie” to temat XIII Światowego Dnia w 1979 r. Papież, teraz już Jan Paweł II, apeluje w orędziu o uświadomienie sobie wpływu, jaki media wywierają na dzieci i młodzież. Ponieważ zaczynają one dominować w kształtowaniu osobowości młodego pokolenia, powinny w doborze treści stale mieć to na uwadze i odgrywać w tym procesie pozytywną rolę.

W rok później, w 1980 r. refleksja nad wpływem mediów objęła rodzinę. W orędziu na Dzień, XIV już z kolei, zatytułowanm „Rodzina wobec środków społecznego przekazu”, papież zanalizował wpływ treści przekazywanych przez media masowe na modyfikację życia rodzinnego, poglądów, wiedzy i aspiracji rodzin. Podobnie jak rok wcześniej, zaapelował, aby środki te przejęły funkcje kształtowania i wychowania, stając się tym samym dodatkowym elementem tradycyjnych metod wychowawczych.

XV Światowy Dzień, w 1981 roku poświęcił papież odpowiedzialnej wolności. Człowiek ma niezaprzeczalne prawo do wolności, którą to wolność świadomie powinien ograniczyć odpowiedzialnością. W odniesieniu do mediów oznacza to, że powinien on być ich użytkownikiem, a nie przedmiotem, treści przyjmować w sposób „krytyczny, a nie uległy”. Odpowiedzialna wolność polega na odrzuceniu konsumizmu, seksualizmu, narkomanii, gwałtu i innych plag współczesności. Człowiek realizuje się w wolności, ale aby tę wolność osiągnąć, musi nauczyć się osądzać i wybierać w zgodzie ze swym sumieniem.

„Środki społecznego przekazu a problemy ludzi starszych” to temat XVI Światowego Dnia w 1982 roku. W przygotowanym na tę uroczystość orędziu papież apelował, aby media budowały więzy między ludźmi, aby pomagały ludziom starszym uporać się z ich podstawowym problemem, czyli samotnością i wyobcowaniem z aktywnego życia. Środki te mogą wypełniać ważną misję społeczną, mogą stać się platformą spotkania ludzi, budować wspólnotę i pomagać jednostkom włączyć się aktywnie w życie społeczne. Mogą także pomóc we wzajemnym zbliżeniu się ludzi, zwłaszcza młodych ze starszymi.

W 1983 roku w czasie XVII Światowego Dnia Środków Społecznego Przekazu papież podjął temat roli i miejsca mediów w służbie pokoju. Przekaz społeczny powinien stać się narzędziem budowania dialogu i zrozumienia między narodami, gdyż tylko to gwarantuje trwałą pokój. Dialog taki powinien opierać się na fundamentalnych wartościach, takich jak: prawda, sprawiedliwość, dobro, pluralizm, wyrzeczenie się przemocy, jedność. Pracownicy środków społecznego komunikowania powinni zawsze mieć świadomość, że to oni wpływają na opinię publiczną, nastroje społeczne i świadomość indywidualną. Powinni budować „pokojuowe myślenie” oraz wychowywać do życia w pokoju. Aby jednak mogli wypełniać tę ważną misję, należy im zagwarantować podstawowe prawa, takie jak prawo do informacji i możliwości obiektywnego przedstawiania faktów.

XVIII Światowy Dzień w 1984 roku obchodzony był pod hasłem: „Środki społecznego przekazu miejscem spotkania wiary i kultury”. W tradycyjnym orędziu papież przedstawia wzajemne relacje między wiarą, kulturą i komunikacją społeczną. Proponuje, aby wiara i kultura współpracowały na

plaszczyźnie komunikacji, aby były stale obecne w mediach. Papież apeluje o włączenie się mediów w rozwój kultury wierząc, że jest to droga prowadząca do wiary i pełnej realizacji człowieka. Papież uważa także, że zjednoczenie kultury i wiary może pomóc narodom tradycyjnie chrześcijańskim odnaleźć swoje korzenie, a nowym narodom - stworzyć piękny i pożyteczny model rozwoju kultury narodowej.

W 1985 roku na XIX Światowy Dzień wybrano temat „Środki społecznego przekazu w służbie chrześcijańskiego wzrastania młodzieży”. Papież w orędziu na ten dzień omawia przemożny wpływ mediów masowych na życie i umysłowość współczesnego człowieka. Szczególnie młodzi ludzie są pod tym wpływem, oni też najbardziej bezpośrednio i bezkrytycznie przyjmują przekazywane treści. Dlatego tak ważną sprawą są odpowiednie programy, przygotowanie młodzieży do świadomego i krytycznego odbioru. Młode pokolenie trzeba chronić przed zalewem konsumizmu, seksu i przemocy, tak powszechnych w mediach. Środki społecznego przekazu powinny pomagać młodzieży w ich własnym rozwoju duchowym i w zrozumieniu świata, wypełnić lukę wychowawczą, jaka powstała przez zmianę tradycyjnego modelu wychowania. Media powinny przygotować młodych ludzi moralnie i duchowo do budowy nowego społeczeństwa przyszłości, ucząc ich szacunku dla bliźniego, poczucia obowiązku, przyjaźni dla ludzi, poczucia sprawiedliwości, zamiłowania do nauki i pracy.

XX Światowy Dzień w 1986 roku poświęcił papież wpływowi środków społecznego przekazu na kształtowanie opinii publicznej. W swym orędziu stwierdza, że we współczesnym świecie głównym czynnikiem wpływającym i kształtującym opinię publiczną są media. Ich rola wzrosła jeszcze w przypadku osób, które z różnych względów nie są zdolne do wypracowania własnej opinii. Opinia publiczna, zdaniem papieża, powinna być zdrowa moralnie, to znaczy respektować wartości życia ludzkiego - od poczęcia do starości, wartości rodzinne, pokój, sprawiedliwość i solidarność między narodami. Wszyscy zaangażowani w przekaz społeczny, a zwłaszcza chrześcijanie powinni poczuwać się do odpowiedzialności w tym względzie i aktywnie pracować na rzecz wytworzenia się opinii publicznej zgodnie z tymi wartościami.

„Środki społecznego przekazu w służbie sprawiedliwości i pokoju”, to hasło przewodnie obchodów XXI Światowego Dnia w 1987 roku. Papież uważa, że sprawiedliwość jest niezastąpionym czynnikiem budowania pokoju. Niezbędnym do tego warunkiem jest informacja, która pozwala na rozpoczęcie pełnego dialogu - podstawy trwałego pokoju, opartego na wzajemnym zaufaniu. Papież proponuje, aby środki masowego komunikowania podjęły się wprowadzenia w życie „strategii zaufania” opartej na siedmiu podstawowych czynnikach: uświadamianiu, ujawnianiu, wyrzekaniu się, przewyciężaniu, przyczynianiu się, rozpowszechnianiu, utwierdzaniu. Za przestrzeganie zasad sprawiedliwości i budowanie pokoju w świecie jesteśmy odpowiedzialni wszyscy, zarówno nadawcy treści, jak i ich odbiorcy.

W następnym, 1988 roku z okazji XXII Światowego Dnia, papież rozszerzył refleksję o udziale mediów w misji budowania świata przyszłości. W orędziu zatytułowanym: „Środki społecznego przekazu jako narzędzia dialogu”, jeszcze

raz zaapelował o propagowanie idei braterstwa i solidarności między ludźmi i narodami. Tylko taka postawa może stać się podstawą dialogu, w którym Kościół upatruje gwarancję lepszej przyszłości.

Na XXIII Światowy Dzień w 1989 roku Jan Paweł II zaproponował temat: „Religia w środkach społecznego przekazu”. W orędziu papież podziękował za coraz większą ilość i lepszą jakość treści religijnych w mediach. To pozytywne zjawisko, zdaniem papieża, jest wynikiem postulatów odbiorców, na które odpowiadają nadawcy. Kościół jest wdzięczny środkom przekazu za pomoc w wypełnianiu swej misji. Papież zwraca się z prośbą o konstruktywną współpracę wielkich ośrodków komunikowania z ośrodkami religijnymi, współpracę opartą na zrozumieniu wspólnego celu służenia światu, a nie chęci zysku. Kościół stale pracuje nad udoskonaleniem i wynajdywaniem nowych form wypowiedzi i przekazu, aby jego głos miał jak najszerszy krąg odbiorców i skuteczniej przemawiał do ludzi. Ponieważ w tym właśnie roku przypada 25 rocznica założenia Papieskiej Komisji do spraw Środków Społecznego Przekazu, papież nadaje jej tytuł Rady Papieskiej, chcąc w ten sposób docenić jej dotychczasową pracę i pokazać, jak duże znaczenie przywiązuje Stolica Apostolska do tej sfery działalności.

W roku 1990 - XXIV Światowy Dzień Środków Społecznego Przekazu poświęcony był misji Kościoła w erze komputerów. Papież Jan Paweł II w swoim orędziu przygotowanym z tej okazji przypomniał naukę soborową o środkach komunikowania jako części ogólnoludzkiej kultury oraz skutecznym narzędziu w wypełnianiu misji Kościoła. Równie pomocne w tej misji mogą się okazać nowe techniki komputerowe, które dzięki swym możliwościom technicznym mogą ułatwić nawiązywanie kontaktu i dialogu między członkami kościoła, a przez to, przyczynić się do „zacieśnienia więzów jedności”.

XXV Światowy Dzień w 1991 roku przypadł w 25 rocznicę ogłoszenia instrukcji „Communio et progressio”. W orędziu na ten dzień, zatytułowanym - Środki społecznego przekazu w służbie jedności i postępu rodziny ludzkiej - papież przypomniał podstawowe tezy tej instrukcji oraz zachęcił wszystkich uczestników procesu komunikowania, zarówno zwykłych odbiorców jak i wybitnych twórców do ponownego zapoznania się z jej naukami.

Obchody XXVI Światowego Dnia Środków Społecznego Przekazu poświęcono wyrażeniu wdzięczności za dar Boży, jakim są środki komunikowania, które pozwoliły zwalczyć izolację i samotność jednostkom i społecznościom. Dzięki nim możliwa jest wymiana myśli, uczuć, poglądów i doświadczeń. Papież przypomniał o prawie i obowiązku Kościoła posługiwania się tymi środkami w głoszeniu orędzia zbawienia. Zobowiązał też wszystkich członków Kościoła oraz organizacje zajmujące się tą problematyką do poszukiwania najwłaściwszej formy przekazu tego orędzia dostosowanej do możliwości technicznych oraz wyrażanej w języku zrozumiałym dla ludzi żyjących w erze masowego komunikowania.

Światowe Dni Środków Społecznego Przekazu obchodzone są w całym Kościele bardzo uroczysto. Na długo przed samą uroczystością Papieska Komisja do Spraw Środków Społecznego Przekazu ustala temat przewodni i opra-

cowuje wskazania i szczegółowe instrukcje dla odpowiedzialnych za tę działalność komisji lokalnych. Wskazówki te mają być przedmiotem katechezy przygotowującej duchownych i wiernych do świadomego uczestnictwa w przygotowaniach i obchodach Dnia. Czas poprzedzający te obchody poświęcony jest na zapoznanie się z problematyką, omówienie sytuacji w tym względzie w aspekcie globalnym, narodowym, lokalnym i indywidualnym.

W Polsce Dni Środków Społecznego Przekazu obchodzone są w trzecią niedzielę września. We wszystkich kościołach odbywają się msze w tej intencji i odczytywany jest list przygotowany na tę okazję przez Konferencję Plenarną Episkopatu, w którym omawia się głównie lokalne uwarunkowania i problemy w dziedzinie wybranej na tematkę przewodnią.

Niewątpliwie najistotniejszym elementem obchodów Świątowych Dni są specjalnie na tę okazję przygotowywane orędzia papieskie. Przedstawiają one aktualną naukę i stanowisko Kościoła odnośnie do problemów, które są tematem omawianym w danym roku. Tematy poszczególnych Dni koncentrują się głównie wokół celów i zadań mediów we współczesnym świecie oraz postulatów Kościoła w tym względzie. Początkowo orędzia papieskie zawierały głównie przypomnienie nauki Kościoła zawartej w ustaleniach Soboru i instrukcji „Communio et progressio”. W ostatnich latach widać tendencję do uszczegółowienia problematyki oraz wprowadzania nowych elementów doktryny. Przykładem może być nauka o „odpowiedzialnej wolności” wyłożona przez Jana Pawła II w orędziu na XV Świątowy Dzień w 1981 roku.

Porównując tematy poszczególnych Świątowych Dni można zauważyć, że koncentrują się one wokół dwóch problemów: pokoju w świecie i roli jaką media mogą spełnić w jego tworzeniu i utrzymaniu oraz wokół wpływu środków komunikowania na rodzinę, a zwłaszcza młode pokolenie. Wspólną cechą wszystkich orędzi jest generalnie pozytywny stosunek do komunikacji społecznej i środków przekazu jako jej narzędzia. Bardziej akcentowane są dobrodziejstwa, płynące z wszechobecności mediów oraz możliwości ich pełniejszego wykorzystania niż negatywne skutki i niebezpieczeństwa związane z ich nieodpowiedzialnym nadużywaniem zarówno w sferze nadawania jak i odbioru. W orędziach papieskich ich autorzy, najpierw Paweł VI, a potem Jan Paweł II, zawsze podkreślają swoją życzliwość dla pracowników komunikowania, doceniają ich trudną i odpowiedzialną pracę. Apelują do nich o odpowiedzialność i uświadomienie sobie, jak wielki wpływ mają na innych i jakie obowiązki moralne są z tym związane. Podobnie traktowani są odbiorcy, którym przypomina się o ich prawach i obowiązkach.

Pozwala to sądzić, że Magisterium Kościoła przywiązuje duże znaczenie do obchodów Świątowych Dni Środków Społecznego Przekazu. Stają się one okazją do pokazania, że Kościół docenił rolę i pozycje mediów we współczesnym świecie i dla współczesnego człowieka. Orędzia papieskie podkreślają pozytywny stosunek do tej części rzeczywistości i w konsekwencji troskę o człowieka, który w niej żyje. Nie ukrywają również, że Kościół chciałby nie tylko włączyć te środki do własnych metod duszpasterskich, ale i mieć wpływ

na całość komunikowania społecznego, chcąc je przepełnić wartościami moralnymi, wypływającymi z nauki społecznej Kościoła.

Światowe Dni Środków Społecznego Przekazu są także doskonałą okazją do podtrzymywania kontaktu ze środowiskiem pracowników komunikowania społecznego i to o różnej orientacji religijnej, pokazując im, że Kościół poważnie i przychylnie traktuje ich pracę i pragnie współpracować z nimi w misji tworzenia lepszego świata przyszłości. Ochody tych Dni mają również na celu przypomnienie wiernym, którzy są przecież nadawcami i odbiorcami, że również w tej dziedzinie obowiązują ich prawa i obowiązki wypływające z ich przynależności do Kościoła.